

KS. ANDRZEJ RUTKOWSKI

EUCHARYSTYCZNO-PASCHALNA TOŻSAMOŚĆ ROKU LITURGICZNEGO

Rok liturgiczny pozostaje w Kościele nade wszystko rokiem eucharystycznym: „Ilekoć bowiem spożywacie ten chleb albo pijecie kielich, śmierć Pańską głosicie, aż przyjdzie” (1 Kor 11, 26)¹. Oznacza to, że uroczystości, święta, wspomnienia i dni powszednie roku liturgicznego przenikają przeżywanie misterium Eucharystii, a zarazem misterium Eucharystii, przede wszystkim Msza Święta, uwzględnia uroczystości, święta, wspomnienia i dni powszednie roku liturgicznego (por. KL 50; KKK 1211, 1330)². Już to pozwala tożsamość roku liturgicznego nazywać tożsamością eucharystyczno-paschalną i sięgać do samych podstaw tej tożsamości w życiu wspólnoty Kościoła. Do używania takiego pojęcia uprawnia także ostatnie wydanie Ogólnego wprowadzenia do Mszału rzymskiego (OWMR) i jego wejście w życie w Polsce od dnia 25 lutego 2004 r.³ Jak postrzegany jest rok liturgiczny przez ten eucharystyczny dokument? Wprowadzenie zmian w tymże Wprowadzeniu zasadniczo nie dotyczyły roku liturgicznego, to jednak problematyka ta zyskuje swoją aktualność w nowym kontekście⁴.

Ks. dr ANDRZEJ RUTKOWSKI – adiunkt Katedry Teologii Liturgii w Instytucie Liturgiki i Homiletyki KUL; adres do korespondencji – e-mail: andrut@kul.pl

¹ Uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, rok C. W: *Lekcjonarz mszalny*. T. 3. Poznań–Warszawa 1974 s. 392.

² Kongregacja Kultu Bożego. *Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza* [14 II 1969] 3. W: *Mszał rzymski dla diecezji polskich*. Poznań 1986 s. [66].

³ Prymas Polski. *Dekret* [12 XII 2003]. W: *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*. Z trzeciego wydania Mszału rzymskiego Rzym 2002. Poznań 2004 s. 5.

⁴ Episkopat Polski. *Wskazania po ogłoszeniu nowego wydania Ogólnego wprowadzenia do Mszału rzymskiego* [9 III 2005] 3. „Anamnesis” 11:2005 nr 3 (42) s. 25.

1. SKUPIENIE I ROZPRZESTRZENIANIE W TRIDUUM PASCHALNYM

Podstawy tożsamości roku liturgicznego Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego upatruje przede wszystkim w perspektywie szczególnej obecności w cyklu roku liturgicznego wspomnienia misterium, rzeczywistości odkupienia („mysteria redemptionis per anni circulum recoluntur, ut quodammodo praesentia reddantur” – OWMR 16; por. KL 102; DP 5; KKK 1165). Cykl roczny i uobecnienie misterium odkupienia to dwa spośród zasadniczych i podstawowych pojęć liturgii w ogóle, Eucharystii, sakramentów i roku liturgicznego. Owo uobecnienie utożsamia się równocześnie ze wspomnianiem⁵. Pojęcie misterium odkupienia w centrum roku liturgicznego umieszcza Triduum Paschalne Męki, Śmierci i Zmartwychwstania Pańskiego. W ten sposób podstawę tożsamości roku liturgicznego można nazwać podstawą skupiającą i rozprzestrzeniającą zarazem (por. KL 107; KKK 1164)⁶. Co to oznacza? Oznacza to, że Triduum Paschalne skupia na sobie okresy, uroczystości, święta, wspomnienia i dni powszednie roku liturgicznego, lecz jednocześnie okresy te, uroczystości i święta, wspomnienia i dni powszednie rozprzestrzeniają misterium odkupienia w cyklu roku liturgicznego. I tak rok liturgiczny staje się nie tyle światem idei czy osób, lecz przede wszystkim światem wydarzeń zbawczych⁷. W pierwszym rzędzie to skupienie na Triduum Paschalnym, a zarazem rozprzestrzenienie jego wydarzeń zbawczych dotyczy uroczystości Pańskich: Narodzenie Pańskie, Objawienie Pańskie, Wniebowstąpienie Pańskie, Zesłanie Ducha Świętego⁸.

⁵ Zob. publikacje w serii wydawniczej „Rok Liturgiczny”: Cz. Krakowiak. *Adwent w liturgii Kościoła i pobożności ludowej*. Sandomierz 2006 s. 39-40; tenże. *Świętowanie Tajemnicy Narodzenia i Objawienia Pańskiego*. Sandomierz 2006 s. 15-16; tenże. *Wielki Post w liturgii i pobożności ludowej*. Sandomierz 2006 s. 75-76.

⁶ S. Cichy. *Paschalna oś roku liturgicznego*. „Anamnesis” 8:2001/2002 nr 1 (28) s. 23-24; Cz. Krakowiak. *Wiara – Kościół – liturgia – parafia*. „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie” 79:2005 s. 1079-1080; S. Ropiak. *Misterium Paschalne w perspektywie „Teologii roku kościelnego”*. W: *Introibo ad altare Dei*. Red. S. Szczepaniec. Kraków 2008 s. 376-378; E. Ozorowski. *Świętość Eucharystii*. W: *Diligis Me? Pasce*. Red. S. Czerwik. T. 2. Sandomierz 2000 s. 498-499.

⁷ Cz. Krakowiak. *Niedzielną Eucharystią w parafii*. W: *Eucharystia. Misterium – ofiara – kult*. Red. J. Kopeć. Lublin 1997 s. 92-93; B. Neunheuser. *Mitte und Wesens Kern der liturgischen Feier des Kirschenjahres*. W: *Diligis Me* s. 475-476; M. Barba. *La primitiva preparazione dell’Institutio Generalis Missalis Romani*. „Ecclesia Orans” 18:2001 s. 323-324; B. Nadolski. *Wspólnotowy charakter celebracji eucharystycznej*. „Studia Bydgoskie” 1: 2007 s. 36-37.

⁸ S. Czerwik. *Zbawcze misterium Chrystusa i misteria Jego życia obchodzone w cyklu roku liturgicznego*. „Anamnesis” 8: 2001/2002 nr 1 (28) s. 12-13; J. Nowak. *Rok liturgiczny ikoną*

Wydaje się, że inne uroczystości i święta Pańskie w okresie zwykłym, poprzez Triduum Paschalne, tożsamości misterium odkupienia wymagają w stopniu szczególnym. Zwykle wskazuje się, że uroczystość Trójcy Przenajświętszej wynika z uroczystości Zesłania Ducha Świętego. Uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa nawiązuje do Wielkiego Czwartku, a uroczystość Najświętszego Serca Pana Jezusa – do Wielkiego Piątku. W tym świetle szczególnie należy także pamiętać, że II Niedziela Wielkanocy, czyli Miłosierdzia Bożego, i IV Niedziela Wielkanocy, czyli Dobrego Pasterza, nie przestaje być spotkaniem z Chrystusem Zmartwychwstałym⁹. Ponadto można zauważyć wzajemny związek między uroczystością Wniebowstąpienia Pańskiego i świętem Przemienienia Pańskiego poza okresem wielkanocnym. W podobny sposób z Niedzielą Palmową Męki Pańskiej, Wielkim Piątkiem Męki Pańskiej i uroczystością Objawienia Pańskiego można połączyć tożsamość uroczystości Jezusa Chrystusa Króla, a do Wielkiego Piątku odnieść zarazem święto Podwyższenia Krzyża Świętego poza okresem Wielkiego Postu. Wreszcie święto Pańskie pod nazwą święto Rocznicy Poświęcenia Bazyliki Laterańskiej, z uwagi na jej tytuł – Najświętszego Zbawiciela i św. Jana Chrzciciela, wymaga nawiązania do uroczystości Narodzenia Pańskiego i uroczystości Narodzenia św. Jana Chrzciciela. Tak samo jedyne w roku liturgicznym wspomnienie Pańskie, wspomnienie Najświętszego Imienia Jezus (przywrócone w 2002 r.) otrzymuje swoją tożsamość dzięki uroczystości Narodzenia Pańskiego¹⁰. Tym samym zwłaszcza uroczystości i święta Pańskie w okresie zwykłym stają się rodzajem syntezy przeżywania misterium odkupienia w roku liturgicznym, jego trynitologii, soteriologii i eucharystycznej głębi prawdy¹¹.

---

ontyczności Kościoła. W: *Introibo ad altare* s. 376-378; Cz. Krakowiak. *Celebracja liturgii w duchu „Katechizmu Kościoła Katolickiego”*. „Roczniki Teologiczne” 50:2003 z. 8 s. 225-226.

⁹ S. Rosso. *Il segno del tempo nella liturgia. Anno liturgico e liturgia delle ore*. Torino 2002 s. 214-215; T. Syczewski. *Pastoralny wymiar roku liturgicznego*. „Warszawskie Studia Teologiczne” 15:2002 s. 206-207; J. Nowak. *Dialog w liturgii*. „Ateneum Kapłańskie” 153:2008 s. 41-42; Krakowiak. *Niedzielną Eucharystią w parafii* s. 104-105; J. Gręźlikowski. *Duchowość Dnia Pańskiego i jego świętowanie*. „Ateneum Kapłańskie” 142:2004 s. 273-274; Neunhuser. *Mitte und Wesenskern* s. 469-470.

¹⁰ Cz. Krakowiak. *Kult świętych w liturgii Kościoła*. W: Z. Janiec. *Święci w misterium Kościoła*. Sandomierz 2002 s. 135-136; P. Prétot. *Le culte des saints et le mystère pascal*. „La Maison-Dieu” 2004 nr 1 (237) s. 156-157; J. Miązek. *Trzecie wydanie Mszału Pawła VI*. „Warszawskie Studia Teologiczne” 16:2003 s. 189-190.

¹¹ H.J. Sobczko. *Naśladowanie Chrystusa w tajemnicach Jego życia uobecnianych w roku liturgicznym*. „Anamnesis” 8:2001/2002 nr 1 (28) s. 50-51; Cz. Krakowiak. *Niedzielną Eucharystią i celebracją sakramentów świętych*. W: *Scio cui credidi*. Red. I. Ledwoń [i in.].

2. EUCHARYSTYCZNO-PASCHALNY PRZEKAZ MISTERIUM NARODZENIA PAŃSKIEGO

Do Triduum Paschalnego w perspektywie uroczystości Narodzenia Pańskiego nawiązują przede wszystkim uroczystości, święta i wspomnienia Najświętszej Maryi Panny, ale nie tylko. Pierwsze miejsce zajmuje i zarazem wymaga takiej perspektywy zwłaszcza uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi oraz, z uwagi na związek z Soborem Efeskim, wspomnienie Rocznicę poświęcenia rzymskiej bazyliki Najświętszej Maryi Panny. Zarazem, poprzez związek z uroczystością Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, odnosi się to do wspomnienia Najświętszej Maryi Panny z Lourdes. Notabene, dawna nazwa tegoż wspomnienia brzmiała: In Apparitione BMV Immaculatae (Objawienie NMP Niepokalanej). Ponadto odniesienie do uroczystości Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny zachowuje wspomnienie Najświętszej Maryi Panny Fatimskiej i Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny. Tożsamość tegoż ostatniego poprzez termin wzbogaca również związek z uroczystością Najświętszego Serca Pana Jezusa. Poprzez święto Narodzenia Najświętszej Maryi Panny odpowiedniego znaczenia dla misterium odkupienia nie brakuje także wspomnieniu Najświętszego Imienia Maryi. W podobny sposób, lecz poprzez uroczystość Pańską – uroczystość Zwiastowania Pańskiego – otrzymuje swoją tożsamość wspomnienie Najświętszej Maryi Panny Ostrobramskiej Matki Miłosierdzia i znamiona czci pod takim Jej tytułem. Ten kierunek interpretacji, poprzez nawiązanie do objawienia Jezusa Chrystusa, można odnieść wreszcie do uroczystości Najświętszej Maryi Panny Częstochowskiej¹².

Podczas uroczystości, świąt i wspomnień Świętych Uroczystość Narodzenia Pańskiego może przypomnieć przede wszystkim postać św. Gabriela Archanioła w święto świętych Archaniołów Michała, Gabriela i Rafała. W grupie Świętych na pierwszym miejscu należy zarazem wymienić uroczystość św. Józefa Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny, wspomnienie św. Józefa Rzemieślnika, wspomnienie św. Joachima i Anny, rodziców Najświętszej Maryi Panny. Z uwagi na rzeczywistość Słowa Wcielonego należy wymienić w tymże szeregu również święta świętych Ewangelistów, a złasz-

---

Lublin 2007 s. 738-739; Neunheuser. *Mitte und Wesenskern* s. 471-472; Nowak. *Rok liturgiczny ikoną* s. 376-377; Ropiak. *Misterium Paschalne* s. 433-434.

¹² Krakowiak. *Świętowanie tajemnicy Narodzenia* s. 50-51; Nadolski. *Wspólnotowy charakter* s. 44-45; Miazek. *Trzecie wydanie* s. 198-190; Ropiak. *Misterium Paschalne* s. 441-442; Rosso. *Il segno del tempo nella liturgia* s. 368-369.

cza święto św. Łukasza dzięki Ewangelii Dzieciństwa i święto św. Jana dzięki terminowi w oktawie Narodzenia Pańskiego oraz wspomnienie św. Hieronima, patrona biblistów. Dalej w perspektywie uroczystości Narodzenia Pańskiego oraz na podstawie duchowości Świętych, apostołstwa i nauczania na temat Bóstwa i Człowieczeństwa Chrystusa można wymienić wspomnienia zwłaszcza świętych Doktorów Kościoła, lecz nie tylko: św. Bazylego Wielkiego i Grzegorza z Nazjanzu, św. Hilarego, św. Anzelma, św. Atanazego, św. Bernardyna ze Sieny, św. Ireneusza, św. Piotra Chryzologa, św. Klary, św. Teresy od Dzieciątka Jezus, św. Leona, św. Klarę, którą ogłoszono patronką telewizji nie bez związku z przekazem, że otrzymała wizję, jak w pobliskim kościele odbywa się Msza Święta w noc Narodzenia Pańskiego. Poprzez perspektywę uroczystości Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Panny można oczywiście przeżywać wspomnienie św. Maksymiliana Kolbego. Kilku innym wspomnieniom tożsamość poprzez uroczystość Narodzenia Pańskiego przysługuje jeszcze inaczej. Przedstawienia na obrazach Świętego z Dzieciątkiem Jezus na ręku nie pozostają bez wpływu na wspomnienie św. Antoniego z Padwy. Tematyka nauczania w szczególny sposób maryjnym czyni wspomnienie św. Bernarda, a swój wpływ na tożsamość wspomnienia św. Ignacego z Loyoli może zaznaczyć fakt powołania przez niego zakonu pod wezwaniem Imienia Jezus. W podobny sposób charyzmat Założyciela wielu ukrytych Wspólnot Życia Konsekrowanego, na wzór ukrytego życia Jezusa Chrystusa, wspomaga w dostreżeniu misterium odkupienia we wspomnieniu bł. Honorta Koźmińskiego. Można zauważyć również, że poprzez święto Ofiarowania Pańskiego oraz dzięki symbolice światła i bliskości terminu pogłębia swoją tożsamość wspomnienie św. Błażeja. Taka sama bliskość terminu może nawzajem wzbogacać tożsamość wspomnienia św. Augustyna i wspomnienia św. Moniki, jego matki¹³.

---

¹³ W.J. Pałęcki. *Rok liturgiczny paschą Chrystusa. Misterium roku liturgicznego według Odo Casela OSB (1886-1948)*. Sandomierz 2006 s. 288-289; Czerwik. *Zbawcze misterium Chrystusa* s. 16-17; K. Dębowska. *Aktualność przesłania świętych i błogosławionych dla współczesności*. „Anamnesis” 12:2006 nr 2 (45) s. 92-93; Neunheuser. *Mitte und Wesenskern* s. 470-471; A. Bergamini. *Chrystus świętem Kościoła. Rok liturgiczny. Historia, celebrowanie, teologia, duchowość, duszpasterstwo*. Kraków 2002 s. 153-154.

3. EUCHARYSTYCZNO-PASCHALNY PRZEKAZ MARIOLOGII I HAGIOLOGII W ROKU LITURGICZNYM

Poprzez wzajemne nawiązania i odniesienia misteriami odkupienia stają również uroczystości, święta i wspomnienia Najświętszej Maryi Panny i Świętych Pańskich. W jaki sposób się stają misteriami odkupienia? Nawiązują one do Triduum Paschalnego Męki, Śmierci i Zmartwychwstania Pańskiego, można powiedzieć, bezpośrednio lub poprzez uroczystość Wniebowstąpienia Pańskiego i uroczystość Zesłania Ducha Świętego czy uroczystość Narodzenia Pańskiego. I tak wśród uroczystości, świąt i wspomnień Najświętszej Maryi Panny bliskości w tym sensie do uroczystości Zmartwychwstania Pańskiego poprzez uroczystość Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny można się doszukiwać przede wszystkim we wspomnieniu Najświętszej Maryi Panny Królowej (Ukoronowanie NMP). Tej bliskości z uroczystością Zmartwychwstania Pańskiego nie należy się obawiać także w świadomości istoty wspomnienia Najświętszej Maryi Panny Różańcowej, a w konsekwencji również wspomnienia św. Dominika, na podstawie faktu, że Zmartwychwstanie Pańskie to centrum modlitwy różańca. Związek z uroczystością Zmartwychwstania Pańskiego, uroczystością Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i Wielkim Piątkiem skupia w sobie ponadto uroczystość Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski. Spośród świąt i wspomnień Świętych związek z uroczystością Zmartwychwstania Pańskiego może dotyczyć tożsamości uroczystości Wszystkich Świętych, święta św. Tomasza Apostoła, wspomnienia św. Marii Magdaleny, św. Marty i św. Faustyny. Zarazem ciekawe, że do Triduum Paschalnego i Wigilii Paschalnej można zarazem odnosić wspomnienie św. Cyryla Jerozolimskiego na podstawie jego mistagogicznego nauczania chrzcielnego¹⁴.

Dzięki Triduum Paschalnemu i Wielkiemu Czwartkowi swoją tożsamość mogą otrzymać również wspomnienia świętych nauczycieli, znanych czcicieli i świadków prawdy Najświętszej Eucharystii we wspólnocie Kościoła: św. Tomasza z Akwinu, św. Justyna, św. Alfonsa, św. Piotra Juliana Eymarda, św. Jana Marii Vianneya, św. Hipolita, św. Piusa X. W taki sam sposób

¹⁴ B. N a d o l s k i. *Miejsce świętych w liturgii a współczesny chrystocentryzm*. „Anamnesis” 11:2005 nr 40 s. 66; G. B r ü s k e. *Verschränkung der Zeiten im Gedächtnis der Heiligen*. „Liturgisches Jahrbuch” 54:2004 s. 6-7; Cz. K r a k o w i a k. *Założenia teologiczne i pastoralne Listu okólnego Kongregacji Kultu Bożego o przygotowaniu i obchodzeniu świąt paschalnych*. W: *In te Domine speravi*. Red. Cz. Bartnik. Lublin 1996 s. 109-110; J. D e c y k. *Misterium Paschalne wpisane w egzystencję człowieka*. W: *Introibo ad altare Dei* s. 144-145.

paschalno-eucharystyczną interpretację poprzez działalność Świętych na rzecz dzielenia się chlebem powszednim zyskują wspomnienia św. Klemensa Marii Hofbauera, św. Antoniego z Padwy, św. Brata Alberta Chmielowskiego i św. Kajetana¹⁵.

Tak samo w perspektywie Triduum paschalnego i Wielkiego Piątku odpowiednią wymowę można nadawać świętu Najświętszej Maryi Panny Matki Kościoła przy zachowaniu znaczenia jego terminu w bliskości uroczystości Wniebowstąpienia Pańskiego i uroczystości Zesłania Ducha Świętego. Szczególne miejsce w tejże grupie należy przyznać ponadto wspomnieniu Najświętszej Maryi Panny Bolesnej. Umacnia także tożsamość tegoż wspomnienia jego związek ze świętem Podwyższenia Krzyża Świętego. Pozostałe w związku z wymową ustanowienia Maryi Matką Kościoła przez Syna na krzyżu to uroczystość Najświętszej Maryi Panny Nieustającej Pomocy, wspomnienie Najświętszej Maryi Panny Wspomożycielki Wiernych i wspomnienie Najświętszej Maryi Panny z góry Karmel. Jakkolwiek to ostatnie, z uwagi na szczególnie kult karmelitów do św. Józefa, Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny, zachowuje również swój związek z uroczystością Narodzenia Pańskiego. W ogóle z uwagi na wiele typów przedstawień Najświętszej Maryi Panny z Dzieciątkiem Jezus na ręku, tożsamość paschalna uroczystości, świąt i wspomnień Najświętszej Maryi Panny łączy się zarazem w szczególny sposób z uroczystością Narodzenia Pańskiego. Spośród wspomnień Świętych należy wymienić w tej grupie także wspomnienia świętych związanych z Męką Chrystusa, mistyków Męki Pańskiej i stygmatyków: św. Dobrego Łotra, św. Rity z Cascia, św. Brygidy, bł. Bronisławy, św. Pio z Pietrelciny (czyli Ojca Pio), bł. Władysława z Gielniowa, św. Teresy z Avila. Już na postawie samej nazwy w szeregu tym należy dodać także wspomnienie św. Pawła od Krzyża i wspomnienie św. Jana od Krzyża. Ponadto mistykę Męki Pańskiej przy umiłowaniu zarazem w szczególności misterium Wcielenia łączą w sobie wspomnienia św. Bernarda i św. Franciszka z Asyżu¹⁶.

¹⁵ A. Haquin. *Le culte des saints dans la réforme liturgique de Vatican II*. „La Maison-Dieu” 2004 nr 2 (238) s. 90-91; Cz. Krakowiak. *Eucharystia – centrum świętowania niedzieli*. „Łomżyńskie Wiadomości Diecezjalne” 67:2005 nr 4 s. 188-189; A. Perz. *Wpływ Eucharystii na życie chrześcijanina*. „Kieleckie Studia Teologiczne” 5:2006 s. 127-128; Sobeczko. *Naśladowanie Chrystusa* s. 49-50; Ropiak. *Misterium Paschalne* s. 438-439; Prétot. *Le culte des saints* s. 144-145.

¹⁶ Dębowska. *Aktualność przesłania świętych i błogostawionych* s. 93-94; A. Kłoczek. *Duszpastersko-liturgiczny kontekst zmian w trzecim typicznym wydaniu „Mszału rzymskiego”*.

W ogóle do Triduum Paschalnego i okresu wielkanocnego w szczególności sposób powracają uroczystości, święta i wspomnienia świętych męczenników, szczególnie w samym okresie wielkanocnym, w Polsce zaś zwłaszcza uroczystość św. Wojciecha i uroczystość św. Stanisława. Ponadto w relacji do IV Niedzieli Wielkanocy (Dobrego Pasterza) można przeżywać uroczystości, święta i liczne wspomnienia świętych pasterzy. Dotyczy to w szczególności również wspomnień świętych wychowawców: św. Jana Bosko, św. Jana de la Salle, św. Urszuli Ledóchowskiej, św. Józefa Kalasantego. Jakkolwiek wspomnienia świętych wychowawców można odnosić także do nakazu misyjnego uroczystości Wniebowstąpienia Pańskiego i uroczystości Zesłania Duch Świętego. Swoje znaczenie misterium odkupienia poprzez odniesienie do uroczystości Wniebowstąpienia Pańskiego i uroczystości Zesłania Ducha Świętego otrzymują zarazem święta i wspomnienia świętych misjonarzy poprzez nakaz misyjny Wniebowstąpienia: św. Oskara, św. Cyryla i Metodego, św. Patryka, św. Turybiusza, św. Piotra Chanela, św. Augustyna z Canterbury, św. Bonifacego, św. Ottona, bł. Teresy Ledóchowskiej, św. Franciszka Ksawerego¹⁷.

Poprzez uroczystość Najświętszego Serca Pana Jezusa i jego związki z Wielkim Piątkiem mieszczą się w tym sposobie osiągnięcia tożsamości misterium odkupienia ponadto wspomnienia czcicieli Najświętszego Serca: św. Józefa Sebastiana, św. Katarzyny Sieneńskiej, św. Jana Eudesa, św. Małgorzaty Alacoque. Do uroczystości Jezusa Chrystusa Króla wszechświata nawiązują święta i wspomnienia świętych królów i rządzących: św. Kazimierza, św. Jadwigi, św. Elżbiety Portugalskiej, św. Henryka, św. Stefana, św. Ludwika¹⁸.

4. EUCHARYSTYCZNO-PASCHALNE CYKLE W ROKU LITURGICZNYM

Drugie pojęcie zasadnicze dla tożsamości roku liturgicznego to termin cyklu roku. W jaki sposób ten cykl prowadzić, przeżywać? Bardzo często przeżywanie roku liturgicznego kojarzy się w pierwszym rzędzie z cyklem

---

„Liturgia Sacra” 10:2004 nr 1 s. 10-11; Krakowiak. *Kult świętych* s. 140-141; Bergamini. *Chrystus świętem Kościoła* s. 243.

¹⁷ Miązek. *Trzecie wydanie* s. 191-192; Decyk. *Misterium Paschalne wpisane* s. 149-150; Cichy. *Paschalna oś roku liturgicznego* s. 25-26; Prétot. *Le culte des saints* s. 157-158; Rosso. *Il segno del tempo nella liturgia* s. 273-274.

¹⁸ Z. Wit. *Jak święci szli śladami Chrystusa w roku liturgicznym*. „Anamnesis” 8: 2001/2002 nr 1 (28) s. 86-87; T. Dola. *Eucharystia źródłem wspólnoty*. „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” 20:2000 s. 209-210; Haquin. *Le culte des saints* s. 90-91;

czasu od I niedzieli Adwentu aż po sobotę XXXIV tygodnia zwykłego. Tym samym cykl ten prowadzi od okresu Adwentu, poprzez okres Narodzenia Pańskiego, okres Wielkiego Postu, okres wielkanocny aż po okres zwykły w jego dwóch częściach – jedną przed Wielkim Postem, a drugą po Zesłaniu Ducha Świętego. W tymże cyklu Adwent i Wielki Post to przygotowanie. Uroczystość Narodzenia Pańskiego oraz Triduum Paschalne Męki, Śmierci i Zmartwychwstania Pańskiego to centrum i szczyt. Natomiast Okres Narodzenia Pańskiego, okres wielkanocny i okres zwykły to dopełnienie i pogłębienie. Taki układ przeżywania byłby przy cyklu roku liturgicznego układem li tylko chronologicznym. Inaczej jednak pozwala doświadczać rok liturgiczny jego cykl paschalny. Trudno to sobie wyobrazić, lecz w cyklu paschalnym wspólnota Kościoła przeżywa każdy okres liturgiczny z perspektywy Triduum Paschalnego. To nie uroczystość Narodzenia Pańskiego prowadzi do Triduum Paschalnego, lecz wspólnota Kościoła w okres Narodzenia Pańskiego wchodzi z doświadczeniem Triduum Paschalnego, a doświadczeniem Triduum Paschalnego wchodzi w okres wielkanocny i Wielki Post, a z doświadczeniem uroczystości Narodzenia Pańskiego wchodzi nie tylko w okres Narodzenia Pańskiego, ale i Adwent. Tym samym cykl paschalny roku liturgicznego przedstawia się następująco: Triduum Paschalne Męki, Śmierci i Zmartwychwstania Pańskiego, Oktawa Wielkanocy i okres wielkanocny, Wielki Post, uroczystość Narodzenia Pańskiego, oktawa Narodzenia Pańskiego, okres Narodzenia Pańskiego i Adwent. Notabene, układ chronologiczny nie znajduje zastosowania choćby w okresie Adwentu, wówczas bowiem wspólnota Kościoła najpierw przeżywa oczekiwanie na powtórne przyjście Chrystusa, a następnie przygotowanie do uroczystości Narodzenia Pańskiego¹⁹. Taki cykl roku liturgicznego wspiera zarazem szereg związków wzajemnych następstw pośród uroczystości, świąt i wspomnień. Z perspektywy Triduum Paschalnego można zauważać następstwo między uroczystością Zwiastowania Pańskiego w okresie Wielkiego Postu i uroczystością Narodzenia Pańskiego. Z tej samej perspektywy można zauważyć następstwo i jego wykroczenie poza czas jednego roku w uroczystościach, świątach i wspomnieniach Najświętszej Maryi Panny: Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Panny, Narodzenie Najświętszej Maryi Panny, Ofiarowanie

¹⁹ Z. Tomaszek. *Znaczenie uczestnictwa w Eucharystii dla życia chrześcijańskiego*. „Studia Pastoralne” 4:2008 nr 4 s. 229; Krakowiak. *Założenia teologiczne i pastoralne* s. 111-112; Sobieczko. *Naśladowanie Chrystusa* s. 51-52; Neunheuser. *Mitte und Wesenskern* s. 476-477; Haquin. *Le culte des saints* s. 94-95.

Najświętszej Maryi Panny, Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny. Inny rodzaj następstwa uroczystości dotyczy zarówno trynitologii roku liturgicznego, jego chrystologii, jak mariologii i hagiologii: uroczystość Zwiastowania Pańskiego, święto Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny i uroczystość Narodzenia Jana Chrzciciela. Notabene, takie następstwo na nowo ukazano po II Soborze Watykańskim poprzez zmianę terminu święta Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny. Ponadto wzajemnych następstw nie brakuje pośród uroczystości, świąt i wspomnień Świętych Pańskich. Z perspektywy Triduum Paschalnego dotyczy to uroczystości Narodzenia św. Jana Chrzciciela i wspomnienia jego Męczeństwa. Triduum Paschalne porządkuje także następstwo pośród uroczystości i świąt Apostołów: Katedry św. Piotra apostoła (Powołania św. Piotra), Triduum Paschalne, Nawrócenia św. Pawła (Powołania św. Pawła), uroczystość świętych Apostołów Piotra i Pawła²⁰.

W związku z pojęciem cyklu roku liturgicznego interesujące może być zarazem pytanie, w jaki sposób cykl poszczególnych uroczystości, świąt i wspomnień sięgają do głębi przeszłości i dali przyszłości wydarzeń Odkupienia. Które sięgają do samej głębi? Można powiedzieć, że do samej głębi sięga Wigilia Paschalna poprzez uobecnienie wydarzenia Stworzenia świata. W inny sposób do tejże głębi sięgają także choćby tak charakterystyczne w tym względzie jak: uroczystość Trójcy Najświętszej, święto świętych Archaniołów Michała, Gabriela i Rafała, wspomnienie świętych Aniołów Stróżów, Wspomnienie Wszystkich Wiernych Zmarłych, uroczystość Wszystkich Świętych, wspomnienie świętych Joachima i Anny, rodziców Najświętszej Maryi Panny, święto świętych Młodzianków Męczenników itp. A które sięgają daleko, daleko w przyszłość? Można powiedzieć, że uroczystość Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata, uroczystość Wszystkich Świętych, Wspomnienie Wszystkich Wiernych Zmarłych itd.²¹

W tej perspektywie cyklu roku liturgicznego szereg uroczystości, świąt i wspomnień, można interpretować poprzez tożsamość uroczystości Wniebowstąpienia Pańskiego i Zesłania Ducha Świętego. Dotyczy to przede wszyst-

²⁰ Cz. Krakowiak. *Eucharystia a Dzień Pański*. W: *Jezus eucharystyczny*. Red. M. Ru-secki, M. Cisko. Lublin 1997 s. 206-207; Nowak. *Rok liturgiczny ikoną* s. 376-377; Prétot. *Le culte des saints* s. 149-150; Syczewski. *Pastoralny wymiar roku liturgicznego* s. 210-211; Gręźlikowski. *Duchowość Dnia Pańskiego* s. 272-273; Rosso. *Il segno del tempo nella liturgia* s. 51-52.

²¹ Cz. Krakowiak. *Niedziela dniem Kościoła*. „Roczniki Teologiczne” 47: 2000 z. 8 s. 57-58; Nowak. *Dialog w liturgii* s. 37-38; Czerwik. *Zbawcze misterium Chrystusa* s. 15-16; Ropiak. *Misterium Paschalne* s. 435-437; Brüske. *Verschränkung der Zeiten* s. 12-13.

kim uroczystości, świąt i wspomnień świętych apostołów, a zwłaszcza w uroczystości świętych Apostołów Piotra i Pawła. Tę perspektywę Wniebowstąpienia i Zesłania dzięki terminowi zachowuje w sposób szczególnie ponadto święto św. Macieja. Poprzez kontekst święta Nawrócenia św. Pawła można interpretować święta i wspomnienia świętych jego uczniów i współpracowników: świętych Tymoteusza i Tytusa, św. Marka Ewangelisty, św. Barnaby. Wydaje się, że takiego toku interpretacji tożsamości wymaga zwłaszcza święto Katedry św. Piotra, apostoła oraz wspomnienie rocznicy poświęcenia rzymskich bazylik świętych Apostołów Piotra i Pawła. Ponadto dawniej święta i wspomnienia świętych Apostołów można było odnosić w ten sposób do święta Rozesłania Świętych Apostołów (15 VII). Dzisiaj taką interpretację tożsamości ułatwia zachowanie tegoż święta Rozesłania w niektórych Kościołach partykularnych; w Polsce w jedynym kościele pod takim wezwaniem – w Chełmie. Zarazem uroczystość świętych Apostołów Piotra i Pawła poprzez bliskość terminu wzbogaca tożsamość wspomnienia świętych Pierwszych Męczenników Kościoła rzymskiego²².

Na tej podstawie do eucharystyczno-paschalnej tożsamości roku liturgicznego można sformułować kilka uogólnień:

1. Tożsamość ta pozwala stworzyć i posługiwać się szeregiem ciekawych pojęć, takich jak: synteza przeżywania misterium odkupienia, eucharystyczna głębia prawdy, perspektywa Triduum Paschalnego, sięganie do głębi przeszłości w misterium odkupienia, sięganie w dal przyszłości, tok interpretacji uroczystości, świąt i wspomnień w roku liturgicznym, kierunek interpretacji.

2. Dzięki eucharystyczno-paschalnej interpretacji zyskuje się pogłębienie tożsamości uroczystości, świąt i wspomnień, zarówno tradycyjnych, jak i nowych grup Świętych i Błogosławionych: Apostołów, Ewangelistów, Doktorów Kościoła, Pasterzy, Misjonarzy, Świętych pełniących dzieła miłosierdzia, Wychowawców, Królów. Dodatkowo jednak można uwydatnić charyzmaty: Świętych Czcieli Najświętszej Eucharystii, Mistyków Męki Pańskiej, Czcieli Najświętszego Serca Pana Jezusa, Czcieli Najświętszej Maryi Panny. Ten typ interpretacji uwzględnia zarówno duchowość Świętych i Błogosławionych, nauczanie, epizody życia, przedstawienia ikono-

---

²² H.J. Sobeczko. *Trzecie wydanie wzorcowe „Mszалу rzymskiego”*. „Liturgia Sacra” 8: 2002 nr 1 s. 8-9; Krakowiak. *Kult świętych* s. 141-142; Syczewski. *Pastoralny wymiar roku liturgicznego* s. 211-212.

graficzne itp. Ciekawe, że to wspomnienia Świętych pomagają łączyć misterium paschalne z misterium Narodzenia Pańskiego.

3. Taka eucharystyczno-paschalna interpretacja tożsamości roku liturgicznego pomaga niejako wydobyć z cienia niektóre uroczystości, święta i wspomnienia czy uniknąć zwykłego historycyzmu w ich interpretacji. Wprost zadziwiać może głębia kontekstu interpretacji wspomnienia Najświętszej Maryi Panny Królowej, Najświętszej Maryi Panny Różańcowej czy Najświętszej Maryi Panny Bolesnej. Należy również przyznać, że pogłębienie interpretacji mogą w taki sposób otrzymać uroczystości Objawienia Pańskiego, Niedziela Palmowa Męki Pańskiej, święto Przemienia Pańskiego czy Podwyższenia Krzyża Świętego.

4. Eucharystyczno-paschalną interpretację tożsamości roku liturgicznego można nazwać interpretacją wewnętrzną, poniekąd wzajemną. Oznacza to, że daną uroczystość, święto czy wspomnienie interpretuje się inną uroczystością, świętem czy wspomnieniem.

5. Taka droga interpretacji i zgłębiania tożsamości roku liturgicznego odbywa się w różnych kierunkach. Tym samym przez jedną uroczystość, święto czy wspomnienie może prowadzić kilka kierunków interpretacyjnych całokształt roku liturgicznego. Odnosi się to zwłaszcza np. do uroczystości Wniebowstąpienia Pańskiego, Zesłania Ducha Świętego, Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata itp.

BIBLIOGRAFIA

- Barsoetti D.: Pascha z Chrystusem. Jak zrozumieć Mszę Świętą. Kraków 2009.
Celebrare per avere parte al mistero di Cristo. La partecipazione alla liturgia. Atti della 59. Settimana Liturgica Nazionale 2008. Roma 2009.
Heider Ch.: Eucharistie erleben und verstehen. Augsburg 2007.
Janicki J.: Eucharystia – paschalna droga chrześcijanina. W: Liturgia domus carissima. Red. A. Durak. Warszawa 1998 s. 57-84.
Jedna wiara – jedna Msza. Od Mszału Piusa V do Mszału Pawła VI. Red. Cz. Krakowiak, B. Migut. Lublin 2009.
Mick L.E.: Eucaristia. Per capire il sacramento. Padova 2008.
Müller G.: Msza święta. Źródło chrześcijańskiego życia. Lublin 2007.
Paternoster M.: Institutio generalis Missalis Romani. Uno studio per conscerla meglio. „Rivista Liturgica” 94:2007 s. 707-713.
Szczepaniec S.: Eucharystia – Ofiara czysta, święta i doskonała. W: Laudate Dominum. Red. K. Konecki. Gniezno 2005 s. 243-251.
Worbs M.: Człowiek w misterium liturgii. Antropologiczny wymiar liturgii w ujęciu Romana Guardiniego. Opole 2007.

THE EUCHARISTIC-PASCHAL IDENTITY
OF THE LITURGICAL YEAR

S u m m a r y

The issue of the Eucharistic-Paschal identity of the liturgical year is first of all concerned with the focusing and propagating role of the Easter Triduum in the liturgical year, the message about the mystery of the Lord's Birth, the message of Mariology and hagiology in the liturgical year and with the cycle of the liturgical year. (1) The focusing and propagating role of the Easter Triduum touches the very foundations of the identity of the liturgical year. This means that the Easter Triduum concentrates on itself the periods, celebrations, feasts, remembrances and ordinary days of the liturgical year. However, at the same time the seasons, celebrations and feasts, remembrances, and ordinary days propagate the mystery of Redemption in the cycle of the liturgical year. This role is rendered by the terms contained in the General Instruction of the Roman Missal, like: making the mysteries of Redemption present, or the cycle of the year. It seems that in the perspective of the liturgical year first of all celebrations like: the feast of the Most Holy Trinity, of Christ's Most Holy Body and Blood, of the Sacred Heart of Jesus, of Jesus Christ King of the Universe, etc. receive their identity. (2) The mystery of the Lord's Birth in the whole of the liturgical year is referred to first of all by the celebrations, feasts and remembrances of Blessed Virgin Mary. For many of them the celebrations of the Immaculate Conception of Blessed Virgin Mary or of the Annunciation of the Lord become a kind of bridge to the mystery of the Lord's Birth, or indeed to the Easter Triduum. This especially concerns the remembrances connected with the spirituality of religious orders or the appearances of Blessed Virgin Mary. Among celebrations, feasts and remembrances of the Lord's Saints the feast of the Holy Archangels, the celebration and remembrance of St Joseph, the feast of the Saint Evangelists, the Doctors of the Church, order-founders, and others, based on their spirituality and teaching, refer to the Lord's Birth. (3) In the transmission of the Eucharistic-Paschal Mariology and hagiology attention should be first of all paid to the remembrance of Our Lady of the Sorrows, Our Lady the Queen, Our Lady of the Holy Rosary, the feast of the Mother of the Church, as well as to feasts and remembrances of the Saints who were particularly connected to the Paschal Mystery. The proper perspective is also given to Mariology and hagiology by the celebration of the Ascension of Our Lord and of Pentecost. With respect to other groups of Saints, the adequate context may be noticed by the celebrations, feasts and remembrances of the Worshippers of the Holy Eucharist, the Founders of charities, the Mystics of the Lord's Passion, the Martyrs, the Educationists, the Missionaries, the Worshippers of the Sacred Heart of Jesus, Kings. It is celebrations, feasts and remembrances of Saints that join experiencing the mystery of the Lord's Birth and the Paschal Mystery. (4) The cycle of the liturgical year is not only a chronological cycle, but also a Paschal one. The cycle is first of all the succession of the Easter Triduum, experiencing the mystery of the Lord's Birth, and respective periods of deepening and preparation. The mutual succession of celebrations, feasts, and remembrances is first of all concerned with the Paschal mystery, with the Lord's birth, with Blessed Virgin Mary and with the Apostles. Particular celebrations, feasts and remembrances enrich the cycle of the liturgical year and in a peculiar way reach to the depth of the past of the work of Salvation, and at the same time they look ahead of this work. They reach the creation of the world, go beyond the time of the world, and at the same time they look ahead of eschatology.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: Misterium paschalne, anamneza roku liturgicznego, cykl roku liturgicznego, okresy liturgiczne, Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego, Kalendarz liturgiczny, mariologia liturgiczna, hagiologia.

Key words: Paschal mystery, anamnesis of the liturgical year, cycle of the liturgical year, liturgical seasons, General Instruction of the Roman Missal, liturgical calendar, liturgical Mariology, hagiology.